

XX. YÜZYIL BAŞINDAKİ KAZAK BASINININ GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ RUS BASINININ ETKİSİ

Nargiza KOSAMANOVA*
Aigerim ABDİKHANOVA**

Özet: Bu makalede XX yüzyıl başındaki Kazak basınını gelişimi üzerindeki Rus basının etkisi incelenmektedir. XIX yüzyılın ikinci yarısı ile XX yüzyılın ilk yarısında Kazak basınının karakterini tarihsel açıdan ele almaktadır. Bu dönem Kazak basınının yeni doğup halk arasında yayılmaya başladığı, halkın dar ve kaygan yolunun olduğu dönemdir. Böylesine çalkantılı bir dönemde halkın kaderini ve kamusal yaşamın gerçeklerini cesurca duyuran Kazak basınının etkinliği çok büyüktür. XIX yüzyılın ikinci yarısı ile XX yüzyılın ilk yarısında Kazak basınının gelişimi üzerindeki Rus basının etkisi toplumdaki işlevleri, görevleri ve hedefleri hakkında tarihsel bir incelemeler vardır.

Anahtar Kelimeler: Basın, Kazak, Toplum, Devrim, Dala Vilayeti, Türkistan Vilayeti

The Influence of the Russian Press on the Development of the Kazakhstan Press in the Early 20th Century

Abstract: This article examines the influence of the Russian press on the development of the Kazakh press in the early 20th century. It examines the character of the Kazakh press in the second half of the 20th century and the first half of the 20th century from a historical perspective. This period is the period when the Kazakh press was just beginning to emerge and spread among the people, when the people had a narrow and slippery path. The influence of the Kazakh press, which boldly announced the fate of the people and the realities of public life in such a turbulent period, was very great. There is a historical study of the influence of the Russian press on the development of the Kazakh press in the second half of the 20th century and the first half of the 20th century, its functions, tasks and goals in society.

Keywords: Press, Kazakh, Society, Revolution, Dala Province, Turkestan Province.

Giriş

Kazakistan'ın Rusya'ya katılımının bir sonucu olarak, Rus ve Kazak halklarının önde gelen temsilcileri arasında manevi, dostane ilişkiler gelişti. Devrimden önce bile, demokratikleşmiş Rus aydınlarının, Rusya'nın tüm halklarının önde gelen temsilcileriyle yakından bağlantılı olduğu, ulusal baskıya karşı aktif bir mücadele yürüttüğü, çeşitli milletlerden ve halklardan kültürün gelişimi üzerinde faydalı bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir.

Bu sırada Rus köylülerinin Orta Rusya'dan Kazakistan'a göçü büyük önem taşıyordu. Kazakların yerleşime ve tarıma geçişini etkilediler, Ruslarla Kazaklar arasındaki dostane ilişkiler her geçen gün güçlenmeye devam etmişti (Rysbayuly, 2001: 245).

Çarlık Rusya'sının o dönemde halkların hapishanesi olduğu herkese malumdur. Sınırdaki halka acımasızca baskı yapmış, işkence etmiş, onları karanlıkta tutmaya çalışmış, ulusal düşmanlığı körüklemişti. Rusya'nın diğer halkları gibi Kazak halkı da politik olarak istemsizdi, ulusal kültüre, özellikle de dile baskı yapılmıştı. Ancak Çarlık hükümetinin sömürge politikasına rağmen, Kazakistan'ın Rusya'ya katılımı derin ve ilerici bir öneme sahipti. Bu birleşme sonucunda Kazakistan'da ekonominin ve kültürün gelişmesi için koşullar yaratılmıştı. Kapitalist ilişkilerin Kazakistan'a derin yayılması buradaki eski ekonomik yapıyı değiştirdi ve bu da Kazak halkının bilincini etkilemişti (Baytursynov, 1989: 110).

Rus halkının gelişmiş kültürü Kazak kültürünün gelişimi üzerinde faydalı bir etki yarattı. Shokan Ualikhanov, Ibray Altınсарin ve Abay Kunanbayev gibi demokrat aydınlar ortaya çıkmıştı. Kazak halkı arasında ulusal aydınlar oluşmaya başlamıştı. Rusça ve Kazakça eğitim dillerine sahip okullar açılmıştı. 1862-1900 yılları arasında Kazak dilinde 7 kitap yayımlanmıştı. Kazakça yazılı edebiyat basını ortaya çıktı.

Rus devrimci demokratik basını ve gazeteciliği, Kazak eğitimcileri Shokan Ualikhanov, Ibray Altınсарin ve Abay Kunanbayev'in sosyopolitik görüşlerini etkiledi. V. I. Lenin'in belirttiği gibi, serfliğe karşı mücadele, günlük ilerleme biçimleri ve aydınlanmanın

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Batı Kazakistan Pedagojik Üniversitesi (Oral), kosamanovanargiza@gmail.com

** Öğretim Üyesi, Master, Kazak Milli Kızlar Pedagojik Üniversitesi (Almatı), abdikhanova.a@qyzpu.edu.kz

propagandası, halk kitlelerinin çıkarlarının korunması, Rus aydınlanmasının bu kadar farklı üç karakteri Kazak aydınlanmasının doğasında var olan niteliklerdi (Baytursynov, 1989: 116).

Rus aydınlarının demokratik geleneklerinin örneğini takiben, Kazak halkının parlak geleceği için savaştılar. Feodal-ataerkil kökenlere karşı çıktılar. Rus halkıyla dost olarak gelişmiş kültürlerini öğrenme fikrini aktif olarak yaydılar. Kurtuluş hareketinde önde gelen Rus yazarlar basın ve yayını bir mücadele aracı hâline getirmişti. Örneğin, 1836'da A.S. Puşkin tarafından düzenlenen Sovremennik dergisi, altmışlı yıllarda A.G. Chernyshevsky ve N.L. Dobrolyubov tarafından yönetildi ve onu köylü devrimi fikrini destekleyen görkemli bir organa dönüştürmüştü. Kazak aydınları, gelişmiş Rus basınının geleneklerine dayanarak Kazak gazeteciliğinin temellerini atmıştı (Abildaev, 1964: 77). Kazakistan'ın şehirlerinde Çar'ın yerel idari organlarının resmî organları olan gazeteler çıkmaya başlamıştı. "Bölgesel bölümler" ile birlikte Kazakçaya çevrilen gazeteler, Orenburg'da Torgay gazetesi, Omsk'ta Dala Vilayeti gazetesinin yanı sıra Ural'da, Astrakhan ve diğer bazı şehirlerde yayımlanan gazeteler Kazakistan'daki günlük hayat ve siyasi olayları gündeme getirmişti (Bektemişov, 1991: 80).

Bu gazeteler Kazak halkının sıkıntıları, sosyoekonomik, kültürel ve eğitim ihtiyaçları nedeniyle değil, Çarlık hükümetinin sömürge politikasını güçlendirmek, yerli halkların ana dilinde kararname yayımlamak, bunları koşulsuz olarak uygulamak, resmî görüşleri halk arasında geniş çapta yaymak ve itaati sağlamak amacıyla basıldı.

Bununla birlikte, Çarlık hükümetinin iki yüzlü amacına rağmen, periyodik basının ortaya çıkması Kazakistan'da kültürün gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahipti. Bu gazeteler Kraliyet hükümetinin yasalarını, kararname yayımlamak, gerici sömürge politikasını yaymak, sanayinin gelişimi ve tarımsal üretimin sorunlarını gündeme getirmekle ilgilendi. Bu gazetelerde hayvancılık, okullar, tarım ve ticaret hakkında yazılar yazıldı, Kazak halkının tarihi, dili, sözlü edebiyatı, etnografyası, arkeolojisi ve Kazakistan'ın faydalı cevher zenginliği ile ilgili makaleler yayımlandı. Kazakça yayımlanan, ilk başta çeviri olarak yayımlanan ve yavaş yavaş bağımsız bir gazete statüsüne ulaşan Türkistan Vilayeti (1870-1882) gazetesi ve Dala Vilayeti (1888-1902) gazetesi, Kazak basın tarihinin en önemli yayınları olarak kabul ediliyor. Bu gazeteler, Çarlık hükümetinin belirlediği görev ve amaçlara, sömürge politikasının uygulanmasına, Kazakistan'da kapitalist ilişkilerin kurulmasına hizmet etmelerine rağmen, nesnellik açısından Kazak dilinin ve yazılı edebiyatının oluşumunda, millî kültür ve ekonomi tarihinin yazılmasında önemli bir rol oynamıştır. 1870-1917 yıllarında Taşkent'te Türkistan Vedomosti gazetesi Rusça yayımlanmıştı. Türkistan Bölgesi'nin iktidardaki genel valilerin resmî organı olmasına rağmen, bu gazetede yayımlanan Orta Asya halklarının tarihi ve etnografyası, arkeolojisi ve coğrafyası ile ilgili materyaller büyük önem taşıyordu (Abildaev, 1964: 533). Gazetenin baskısına N.S. Sertsev, V.V. Bortold, N.P. Ostroumov, SHM İbrahimov gibi ünlü bilim adamları katılmıştı. Bu gazetelere ek olarak, Türkistan Genel Valisinin resmî organı ve Kazakça dilinde ilk gazete olan Türkistan Vilayeti bu yıldan itibaren yayımlandı. Bu gazete, o sırada Türkistan Bölgesi'ne giren Kızılorda, Çimkent, Zhambyl, Almatı bölgelerinin Kazakları için yayımlanmıştı. Gazetenin editörlüğünü ve tercümanlığını kardeş İbrahimov'lar yapmıştı. Çevirmen ve tercüman işçisi Hasan Zhanyshiev, Zamanbek Şeyhyalibekov, Zhusup Kazybekov'lerdi.

Resmî gazeteler, çarlık hükümetinin sömürge politikasını vaaz ederek, bazen Rusya'nın otokratik baskısı altındaki halkları büyük Rus halkının ileri kültürüne dahil etme fikrini yaydılar. "Rusya halkları arasındaki ilişkilerin böylesine demokratik ve hümanist bir yönelimi, periyodik basının organizatörlerinin, editörlerinin ve çalışanlarının genellikle ilerici düşünen Rus aydınları arasında olmasından kaynaklanmaktadır" (Fetisov, 1985: 34).

Türkistan Vilayeti gazetesinin sayfalarında Özbek halkının, devrimci planın Demokrat şairi Mukimi'nin ve Rus edebiyatının klasikleri Krylov, Puşkin, Tolstoy'un aydınlatıcı şairi Furkhat'ın eserleri yayımlandı (Bektemişov, 1991: 27).

Bu gazetler sayesinde ilk Kazak bilim adamı Shokan Ualikhanov'un hayatı ve çalışmaları tüm Kazak ülkesi tarafından tanındı. Gazetenin Kazakça basımı halk tarafından iyi karşılandı. Semey bölgesi tarafının Kazakların bir toplantısında bu gazeteyi okuduklarına sevindiklerini, o zamana kadar sadece Tatar dilinde dua etmeyi öğrettikleri bir kitap okuduklarını dile getirmişti. Kazağımızı tanıtip gazeteyi kendi dilimizde bastığınız için teşekkürlerini ifade ettiler. Basılı yazışmaların aksine, gazetenin Akmolinsky (Tselinograd), Akmeshit (Kyzylorda), Almatı Aulie-Ata (Zhambyl), Kapalsky, Kazalinsky, Kyzylzharsky, Karkaralinsk, Kokshetau, Omsk, Semipalatinsk, Türkistan uyezdlerinden düzenli muhabirleri vardı. Gazetede merkezi hükümetin gazetelerinden Rusya'nın uluslararası durumu ve dış politikası hakkında bilgiler veriliyordu. Örneğin, Paris Proletaryası 18 Mart'ta 1871'de ayaklanmayı bildirdi. 1877-1878 Rus-Türk Savaşı döneminde bir pan-Türkist gazetede Kazakların Türk ordusuna yardım için ajitasyona nasıl davrandıklarına dair bir not yayımladı. Oybirliğiyle devletin Rusya'ya yardım etmeyeceğini ilan ettiler. Aksine, Zhetysus bölgesinin Kapal ilçeleri olan Alma-Ata'daki Kazakları ve ordularını süvarilere gönderdi. Gazete, Kazakları yerleşik bir hayata geçmeye, Rus köylülerinin göçmenlerinden tarımı öğrenmeye ve birlikte Arys-Türkistan Kanalı'nı inşa etmeye çağırdı. Elbette o günlerde böyle bir fikir gerçekleştirilemedi. Bu rüya ancak Sovyet yönetimi altında gerçekleşiyordu. Gazetenin sayfaları, kapitalist ilişkilerin Kazak bozkırına geçişinin hem olumlu hem de olumsuz yönlerini yansıtıyordu. Akmolinsk'ten bir muhabirin mektubunda, yoksul Kazakların şehrin eteklerinde toplanarak yeni bir şekilde yaşamaya başladıkları belirtiliyor. Rusça öğrenmeye başladılar, hane halkı temiz, semaver masası, kaşık, giysileri her şey düz. Sokakta iki adam ayrılırsa, hangisinin yatık, hangisinin kır evi olduğunu bileceksiniz.

Gazete, kırsal kesimdeki yoksulların durumunun büyük ölçüde kötüleştiğini, bunun sonucunda şehre gelip geçimlerini sağladıklarını ve bu nedenle tefecilerin yağmalanması nedeniyle zenginlerin ezilmesinden kaçındıklarını belirtiyordu (Bektemişov, 1991: 58).

Türkistan Vilayeti gazetesi aydınlanma ve edebiyat konularına büyük önem verdi. Kazak gençliğinin spor salonlarında, Rus-Kazak okullarında eğitiminin başlamasını memnuniyetle karşılıyordu. Gençlerin okuma tutkusunu doğrulayan Rus dilini öğrenen ilk Kazak bilim adamı, Çokan Valikhanov'un hayatı ve çalışmaları hakkında bir makale yayımladı.

Rus basının etkisiyle ilk Kazak gazetesinde not, yazışma, makale, felton ve deneme gibi türler ortaya çıkmıştı. "Bilimsel mesajlar" başlığı ile, zamanın bilim ve teknolojinin başarıları hakkında yorumların yayımlanmasının, yaratıcılıkla ilgili bilimsel konularla ilgili makalelerin, veterinerlik bilimi ve hayvan bilimi konularında istişarelerin ne kadar önemli olduğu açıktır. Bütün bunların şüphesiz göçebe insanların dünya görüşü üzerinde faydalı bir etkisi olmuştu.

İlginç bir şekilde, gazete okul çocukları bilişsel nitelikteki materyallerden yararlandı. Batı Avrupa hakkındaki denemeye ilgili şöyle dedi: Şimdiye kadar dünyanın her yerinde sadece üç devlet olduğunu söyledik: Rus, Türk ve Çin. Bakarsanız, dünyada üç devlet değil, çok devlet vardır. N. P. Ostroumov'un Petrovsky Vedomosti'nin 17. ve 18. yüzyıllarda Ruslar için Türkistan Vilayeti gazetesi kadar önemli olduğu yönündeki iddiasına katılmamak mümkün değil. Bu, 19. yüzyıllarda Özbekler ve Kazaklar için de önemliydi (Ostroumov, 1896: 171).

1882'de Akmola, Semipalatina ve Semirechensk oblastlarından oluşan Bozkır Genel Valisi kuruldu. Merkez Omsk şehri oldu. 1888'de 1 Ocak'ta Dala Valayatları gazetesi Omsk'ta yayımlanmaya başladı. Basın İşleri Genel Müdürlüğü, "Yerel halkı hükümetin emirlerine alıştırmak için dilekçe vermesine" izin vermişti (Kenzhebaev, 1976:

171). Buradaki amaç Kazakistan'ı incelemektir. Haftada bir kez yayımlandı ve günümüz Kazakistan'ının neredeyse tamamına dağıtıldı. Bozkır Valayatları gazetesi, tüm kraliyet il gazeteleri gibi resmî ve gayriresmî bölümlerden oluşmaktadır. Resmî kısımda hükümet ve idari organların kararnameleri, talimatları, emirleri basılmıştır. “Dala vilayeti” sadık bağlılığı gösteren materyaller de yayımlandı. Gayriresmî bölüm özellikle dikkat çekicidir. Bu, o zamanın Kazak köyünün kamuoyunun görüşüne göre kanıtlanmaktadır. Gazete, Rusya'nın ekonomi ve kültür açısından en gelişmiş Kazak halkının yaşamları üzerindeki etkisini yansıtan değerli materyaller yayımladı. Ç. Valikhanov'un beğenisine göre, bu gazetenin çevresinde toplanan ilerlemeye hevesli Kazak aydınları I.Altınsarina ve A. Kunanbayeva, göçebeleri yeni bir şekilde çiftçilik yapmaya, başka bir deyişle yerleşik bir yaşam tarzı sürdürmeye, çiftçilik yapmaya, Rusça öğrenmeye, Rusya'nın ileri kültürüne yaklaşılmaya çağırdılar. Selefleri gibi onlar da Kazak edebiyatını, dilini geliştirmeye, kadınların özgürlüğünü ve son toplumsal sorunları önermeye çalıştılar.

Bu tür sorunların tartışılması sırasında iki karşıt akım ortaya çıktı gerileyici ve ilerici akım. Kazak toplumu arasında, tüm bu iki akım hakkında Ç. Valikhanov tarafından not böyle not edildi. “Şu anda, eski ve yeni arasında bir önemsizlik var, güçlü bir mücadele var” demişti (Bekhozhin, 1981: 389).

Kazak toplumunun yönetici sınıfının temsilcileri, tüm yeni ve ilerlemeye karşı çıktılar. Hayatta yaşanamayan değişimlere karşı mücadelede ve günde meydana gelen kopukluğu korumak için yönetici sınıfın üyeleri, ilham veren güçlü bir Müslüman dini, pan-islamcılık ve pan-Türkizm ilan ettiler. Kertartp şairleri, Kazak halkının yeminli düşmanı K. Kasymov'u gerici harekete liderlik ettiği için övdü. Bu bakımdan şunu belirtmek gerekir: Dala Valayat gazetelerinde Kenesary'yi hırsız ve kabadayı olarak tanımlamaktadır. Kazak toplumunda, gerileyici, Müslüman ve ilerici Rus kültürünün etkisiyle doğan iki yerli kültür arasındaki ideolojik mücadele, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında yoğunlaştı. Bu mücadele Dala Valayati gazetesinin sayfalarına yansıdı. Gazetede “editöre mektup” adlı özel bir başlık açılmıştı. Bazıları seçilmiş şairlerin eserlerini ve sözlü edebiyat örneklerini Kazakça'da basmayı talep ederken, diğerleri Kazak gazetesine kimin yardım edebileceğini yazdı. Birçok mektupta, Kazak yazılı edebiyatının nasıl geliştirilmesi gerektiği hakkında konuştu. Böylece, iki karşıt ideolojik akımın çarpışmasını yansıtan bir tartışma ortaya çıkmıştı (Dala Vilayeti 1894: 589).

Son olarak, ilerici akımın destekçilerinin zaferi baskın hâle geldi. Gazetede her şeyden önce halk eserleri ve gazetecilerin Demokratik yazarlarla eserleri basılmış, Kazak yazılı edebiyatının edebi diline gerçekçi bir yönelime bağlılığın başlangıcı olan Abay Kunanbayev, Ibray Altınsarın ve Çokan Valikhanov'un hayatı ve çalışmaları hakkında makaleler yayımlanmıştır. Bu gazetenin sayfalarında Rus edebiyatı klasikleri A. S. Puşkin, L. N. Tolstoy, V. G. Belinsia, M. Yu. Lermontov, I. A. Krylov ve diğerlerinin eserleri Kazak diline çevrildi. Muhabirler ve yazarlar arasında en büyük Doğulu araştırmacılar, etnograflar, folklorcular vardı: G. Potanin, N. Dobromyslov, V. Obruchev, N. Pantusov ve diğerleri. Onların içinde Kazakistan'ın her bölgesinde gazetenin muhabirleri vardı.

Dala Valayati gazetesinin editörlük görevleri Eshmukhamet Abylaykhanov ve Dinmukhamet Sultangazin tarafından yürütüldü. Çevirmenler, edebiyat çalışanları, muhabirler ve yazarlar arasında Rakhimzhan Duysenbaev, Mukametzhan Seralin, Asylkozha Kurmanbaev, Cospay Japanov gibi Kazak eğitimcilerinin izinden giden demokratik-ilerici insanlar vardı, ilk ikisi daha sonra Bolşevikler tarafına geçmişti. İlerici yönelimli aydınlar, Dala Valayati gazetesini karanlık kitleleri aydınlatmanın en önemli araçlarından biri olarak gördüler. Örneğin Sultangazin'e göre gazete, Kazak köylülerinin muhtaçlıkları, çiftçilikleri, tarımları ve kültürel yaşamları ile ilgili tüm konularda görüş alışverişinde bulunmalarına izin verecekti (Valikhanov, 1989: 3).

Gazeteciler Kazak halkını sürekli olarak yerleşmeleri, tarımla uğraşmaları ve buna yoğun hayvancılıkla eşlik etmeleri için ajite ettiler. Gazete, göçebe Kazakların yerleşmesinin ve hasadının başarısızlığının ciddi bir harekete dönüştüğünü belirterek, hareketi Kazak bozkırına giren yeniliklerin başlangıcı olarak değerlendirdi (Valikhanov, 1989: 4).

Kazakların yeni bir yaşam tarzına yönelmesi (o zamanlar bu kitlesel bir fenomen değildi ve çarlık yönetimi altında böyle bir şey olamazdı), Rusya'nın orta bölgelerine taşınan çalışan Rus köylülerinin yerel nüfusun arazi kullanımını incelemelerine yardım etmesiyle kolaylaştırıldı. Gazete materyallerinden kapitalist ilişkilerin Kazak mahkemesine nasıl yayıldığı anlaşılıyordu. Bunun hakkında sadece bir örnek vermek yeterlidir. K. Zhapanov'un Pavlodar ilçesinden bir muhabir, "Kazaklar arasında Rostov halkı da var" diye yazdı, "Ticaret yaptıkları zaman genellikle Kazakların şehre ihraç edilmesidir. Piyasada 70 tengenin başı, fakir fakirin iki ineği, iki buzağının borçlandığını ve iki ineğin ödenmeden kaldığını söylüyorlar" (Valikhanov, 1989: 4).

Maxim Gorky, Samara Gazetesi ve Kırgız Gazetesi (Bozkır Valayati) gazetesinin incelemesinde, tefecilerin kötülüklerini öfkeyle ifşa ederek faiz hesabına satışın korkunç bir gerçek olduğunu söylemişti (Abildaev, 1964: 3).

Gerici ideolojiye karşı savaşıyan büyük Kazak aydınlarının takipçileri, öğretmenlerinin fikirlerini gazetede gösterdiler. Kazak gençlerini, adak olarak Ç. Valikhanov ve I. Altınsarin'in adını vererek Rusça okumaya çağırdılar. İlk Kazak eğitimcileri gibi, Kazak edebiyatının ve dilinin gelişim yolu da onlardan Rus ileri kültürüne çok yakın bir yakınlaşma bekliyordu. Örneğin Sultangazin, Kazak edebiyatının eserlerinin dilinin ve tarzının değişmesi, modern zamanların taleplerine göre uyum sağlaması gerektiğini söylüyordu. Ona göre, her şeyden önce, dilin zenginliği, kavramın, fikrin ve halkımızın ufkunun genişlemesinin sebebidir. İkincisi, yeni kavramlar, yeni kelimeler, konuşma biçimleridir.

Müslüman din adamlarının ve pan-Türkizmin gerilemesi görüşlerini yansıtan Sultangazin, Kazak dilinin Türklerden veya Ruslardan ödünç alınan uluslararası terimlerle zenginleştirilmesine itiraz etmedi. Dilin gelişimini, dili tarihsel bir kategori olarak görerek ekonomik kalkınma koşullarıyla ilişkilendirdi. "Dil, organik madde, insanların kendileri gibi değişiyor, büyüyor, olgunlaşıyor". Görev şu: Altınsarin'in dediği gibi anadilimizi geliştirmeliyiz. A. Kurmanbayev'in böyle bir konudaki ifadesine de dikkat çekiyordu. Kazak dilinin ve edebiyatının gelişim tarihini analiz ederek, Altınsarin'in eserlerinin "Kazak şiir ve şiir yazma sanatının mükemmel bir örneği olduğunu yazmıştı.

Rus kültürü karşısında teslim olan Burjuva milliyetçileri, Rus dilinin etkisinden kaçınmaya çalıştılar. Bu sırada A. Kurmanbayev, "Kazak dilinin desteklenmesi ve geliştirilmesi, Rus eğitiminin yayılması Kazakların ahlaki görevi hâline gelmelidir, demişti. Altınsarin'in Kazak dilinin işlenmesine ilişkin kuralları düzene sokmak için başlattığı işte ilerlemeliyiz". Böylece, Dala Valayati gazetesinin sayfalarında, Kazak aydınlanmasının takipçileri, emekçi köylüleri göçebelikten yerleşime geçmeye, büyük Rus halkının ileri kültürüne göre modellenen yeni bir yaşam tarzı yaratmaya davet etmişti. Sonuç olarak, Rusların askerî ve siyasi olayların haberini ilk kez gördüklerini ilk Rus basılı gazetesi Vedomostva'da yazmıştı. Türkistan Valayatları ve Dala Valayati hakkında da Kazakça gazetelerin yayımlanmasının başlaması, Kazakistan'ın Rusya'ya katılımındaki ilerlemenin sonuçlarından biri olarak kabul edilmişti. Kazak süreli yayınının ortaya çıkışı, kapitalizmin geniş ve derin gelişimi ve nüfusun kültürel faaliyetlerindeki artışla da bağlantılı olmuştu.

KAYNAKÇA

Abildaev, I. (1964). Büyük Vatanseverlik Savaşı yıllarında "Sosyalist Kazakistan" gazetesi.

Almatı: Kazakistan.

Baytursynov, A. (1989). İşler. / A. Baitursynov. Almatı: Yazar.

Bekhozhin, Kh. (1981). Kazak basınının tarihi üzerine bir makale. Almatı: Bilim.

- Bektemişov, A. (1991). Ruh yemeği. / A. Bektemişov. Almatı: Kazakistan.
Dala vilayeti (1894). № 12.
Fetisov, M.I. (1985). Kazak gazeteciliğinin doğuşu / Almatı: Zhazuzhi.
Kenzhebaev, B. (1976). XX yüzyılın başında Kazak halkının demokratik yazarları. Almatı: Okul.
Ostroumov, N.P. (1896). Sarti. /Taşkent.
Rysbayuly, K. (2001). Kazakistan Cumhuriyetinin Tarihi. Almatı: Sanat.
Subhanberdina, U. (1989). Dala Vilayeti gazetesi: 5 cilt Almatı: Bilim.
Valikhanov, Ch. (1989). Almatı: Bilim - Cilt 1.